

Nr 111.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående uppförande av paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital; given Stockholms slott den 7 mars 1924.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

G. Malm.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 7 mars 1924.*

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Departementschefen, statsrådet Malm, anför:

På min hemställan uppdrog Kungl. Maj:t den 8 juni 1923 åt medicinalstyrelsen att, i den mån så lämpligen kunde ske, upprätta och före den 15 september samma år till Kungl. Maj:t överlämna plan för ett successivt utförande av de nyanläggningar samt om- och tillbyggnadsarbeten, som befunnes erforderliga för den statliga sinnessjukvården. I sammanhang med upprättandet av ifrågavarande plan borde tidigare till Kungl. Maj:t ingivna,

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 82 häft. (Nr 111.) 518 24 1

men ännu icke av Kungl. Maj:t slutligt prövade förslag till dylika byggnadsarbeten, åtminstone såvitt dessa förslag ansåges böra komma till utförande under de närmaste åren, av styrelsen omräknas med hänsyn till inträffade prisfluktuationer samt underkastas den revision, som i övrigt kunde finnas påkallad.

I skrivelse den 11 september 1923 meddelade *medicinalstyrelsen*, att det för styrelsen av närmare angivna skäl icke varit möjligt att till den av Kungl. Maj:t bestämda tiden medhinna att uppgöra den sålunda infordrade planen samt anförde vidare i huvudsak följande:

Med hänsyn till svårigheterna att bereda plats för de sinnessjuka hade emellertid styrelsen funnit sig böra hemställa om vidtagande av åtgärder för avhjälpan av dessa svårigheter, innan den begärda utredningen komme till stånd. Oberoende av huru nyssberörda byggnadsplan i övrigt komme att gestalta sig hade styrelsen därför ansett, att vissa byggnadsföretag redan nu borde komma till utförande.

I sådant syfte framlade nu styrelsen förslag om *dels* anordnande av en sinnesslöanstalt å Kalmar regementes förra mötesplats vid Hultsfred, *dels* uppförande av en specialanstalt för asociala manliga sinnessjuka vid Strängnäs hospital, *dels ock* uppförande av två nya paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital

Anstalten vid Hultsfred, som skulle bereda plats för 234 svårskötta och störande sinnesslöa samt 18 sinnessjuka män, beräknades draga en sammanlagd kostnad av 920,000 kronor, därav 450,000 kronor under budgetåret 1924—1925.

Specialanstalten vid Strängnäs hospital, till vars uppförande plan icke kunde föreligga färdig förrän tidigast under loppet av hösten 1923, skulle rymma högst 100 asociala manliga sinnessjuka och kunde i byggnadskostnad för budgetåret 1924—1925 approximativt beräknas draga ett belopp av 150,000 kronor.

Beträffande paviljongerna för oroliga sjuka vid Östersunds hospital, vilka paviljongers uppförande redan beslutats av 1918 års lagtima riksdag, torde desamma böra utföras enligt omarbetade ritningar och efter nya kostnadsberäkningar. Enligt den reviderade planen skulle byggnadsföretaget, vilket icke till någon del påbörjats, draga en total kostnad av 877,000 kronor. Under budgetåret 1924—1925 skulle arbetena kunna bedrivas med anlåtande av redan beviljade medel och särskilt anslag alltså icke krävas för samma budgetperiod. Enligt den ursprungliga planen skulle paviljongerna bereda plats för sammanlagt 100 patienter, enligt det omarbetade förslaget för 102 patienter, i bägge fallen oberäknat reservplatser.

Då jag till årets statsverksproposition för Kungl. Maj:t anmälde de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under rikstatsens femte huvudtitel, fann jag mig av hänsyn till det statsfinansiella läget nödsakad att avstå från att föreslå Kungl. Maj:t att äska medel till något av nyssnämnda byggnadsföretag. De statsfinansiella skälen kunde måhända anses äga mindre giltighet beträffande de nya paviljongerna vid Östersunds hospital, då något nytt anslag till detta byggnadsföretag icke skulle behöva anvisas för nästkommande budgetår. Ett godkännande av den nya planen skulle emellertid bereda möjlighet att påbörja byggnadsföretaget under budgetåret 1924—1925 och alltså med nödvändighet kräva tillgodoseende

under de närmast följande budgetperioderna av betydande anslagskrav för arbetenas fortsatta bedrivande.

Emellertid hava efter statsverkspropositionens avlåtande inträffat omständigheter, vilka synas giva fog för att ånyo överväga frågan, i vad densamma avser nyssberörda byggnadsföretag vid Östersunds hospital.

I skrivelse den 27 februari 1924 har nämligen *medicinalstyrelsen* på anförda skäl framhållit, att hela kostnaden för uppförande av paviljongerna vid Östersunds hospital kunde bestridas av reservationer å tidigare anslag till hospitalsbyggnader.

Innan jag redogör för innehållet i denna skivelse, torde jag få erinra därom, att riksdagen 1918 och 1921 för uppförande av ifrågavarande paviljonger anvisat tillhoppa 500.000 kronor. Arbetet blev emellertid icke påbörjat och vid anmälan av anslagsbehoven under femte huvudtiteln till 1921 års riksdag anförde dåvarande chefen för socialdepartementet, att, under förutsättning att riksdagen beviljade medel för fortsättande av arbetet å den stora hospitalsanläggningen vid Hälsingborg, det nu ifrågavarande byggnadsföretaget med hänsyn till den rådande ekonomiska situationen syntes böra få tills vidare anstå. I enlighet härmed gjordes ej någon framställning till riksdagen om anvisande av anslag för 1922. På Kungl. Maj:ts framställning (proposition nr 260) medgav därefter 1921 års riksdag (skrivelse nr 193), att de för ifrågavarande paviljongers uppförande anvisade reservationsanslagen å tillhoppa 500,000 kronor finge intill ett belopp av 350,000 kronor användas för fullbordande av Strängnäs hospital.

Vad härefter angår *medicinalstyrelsen*s ovanberörda skrivelse den 27 februari 1924 anmäler *medicinalstyrelsen* i densamma, att behållningen å anslagen till paviljongerna utgör 146,655 kronor 82 öre. Angående reservationer å andra anslag till hospitalsbyggnader har *medicinalstyrelsen* i samma skrivelse ävensom i en skrivelse av den 22 januari 1924 lämnat följande uppgifter:

Å de tidigare anvisade reservationsanslagen av 910,000 kronor för om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl och av 55,000 kronor för ombyggnad av bron över Højeån vid samma anstalt hade uppstått definitiva besparingar å respektive 31,844 kronor 11 öre och 13,658 kronor 30 öre eller tillhoppa 45,512 kronor 41 öre. Härjämte hade en definitiv besparing av 51,880 kronor 89 öre uppstått å beviljat anslag för uppförande av tre bostadshus vid Uppsala hospital och asyl. De definitiva besparingarna skulle sålunda sammanlagt uppgå till 97,393 kronor 30 öre. Jämväl å vissa andra till hospitalsbyggnader tidigare beviljade anslag torde besparingar med vissnet uppkomma, men kunde de icke ännu definitivt till siffran bestämmas, huvudsakligen emedan ansvarstiden för respektive arbeten icke utgått. Tiden därför hade *styrelsen* i varje fall angivit uti följande tablå, innefattande specifikation i avseende å såväl de definitiva som de approximativt beräknade besparingarna.

Byggnadsföretag	Byggnads- anslag	Definitiv besparing	Approxi- mativ besparing	Anmärkning
	Kr.	Kr.	Kr.	
Uppförande av 20 bostadshus för personal vid hospitalen	863,500	—	160,000	Arbetet ej slutfört.
Ombyggnad av bro över Høje å, Lund	55,000	13,668	30	Besparingen anmäld i underdånig skrivelse den 22/1 1924.
Om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl	910,000	31,844	11	Besparingen anmäld i underdånig skrivelse den 22/1 1924.
Tillbyggnad av maskinhuset vid Stockholms hospital	60,000	—	16,500	Besparingen kan först efter ansvarstidens utgång den 15/1 1925 anmälas såsom definitiv.
Uppförande av bostadshus av sten vid Stockholms hospital	192,500	—	43,000	Besparingen kan först efter ansvarstidens utgång den 21/10 1925 anmälas såsom definitiv.
Uppförande av 3 bostadshus för personal vid Uppsala hospital och asyl	330,800	51,880	89	Arbetet har definitivt godkänts den 26/2 1924.
Uppförande av nya paviljonger vid Sätters och Västerviks hospital	2,798,400	—	1,300,000	Arbetet ej slutfört.
Uppförande av bostadshus för personal vid Härnösands hospital.	72,400	—	18,000	Besparingen kan först efter ansvarstidens utgång den 17/10 1925 anmälas såsom definitiv.
Summa	—	97,393	30	1,537,500
		Kr. 1,634,893: 30		

Enligt tablån utginge ansvarstiden i senaste fall den 21 oktober 1925. Beträffande de två byggnadsföretag, för vilka i tablån icke någon ansvarstid funnes angiven, ville styrelsen meddela följande.

Uppförandet av de *tjugo bostadshusen för personal vid hospitalen* skedde dels genom entreprenad, dels genom hospitalens egen försorg och med anstalternas egen personal, i vilka sistnämnda fall någon ansvarstid icke förekomme. Den sista ansvarstiden för de å entreprenad uppförda husen utginge den 21 januari 1926, då besparingen å det för husens uppförande beviljade anslaget kunde slutgiltigt bestämmas.

Uppförandet av de nya *paviljongerna vid Västerviks hospital* hade av Kungl. Maj:t uppdragits åt kasernbyggnadsnämnden, vilken icke hade någon ansvarstid sig ålagd, och torde enligt från nämnden lämnat meddelande avslutas under loppet av mars månad 1924.

Arbetena med de nya *paviljongerna vid Sätters hospital* vore i det närmaste slutförda, och komme desamma att avsynas under loppet av mars månad innevarande år. Ansvarstiden, två år, komme att räknas från denna tid och sålunda utgå under första halvåret 1926, då även besparingarna å an-

slaget för uppförandet av paviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital kunde med säkerhet bestämmas.

Förutom återstoden av disponibla medel å tidigare beviljade anslag till de nya paviljongerna vid Östersunds hospital — uppgående till 146.655 kronor 82 öre — ansåge medicinalstyrelsen, att de nyss antydda besparingarna å andra hospitalsbyggnader borde i erforderlig utsträckning tagas i anspråk för utförande av berörda paviljonger. Hittills föreläge endast skissritningar till paviljongerna i fråga, och då uppgörandet av huvudritningar och entreprenadhandlingar icke torde hinna avslutas förrän under nästkommande höst, kunde arbetet med paviljongernas uppförande icke påbörjas förrän vid början av år 1925. Arbetena härmed beräknades av styrelsen komma att draga en tid av två år, vadan paviljongerna skulle vara färdiga att tagas i bruk vid utgången av år 1926. För de arbeten, som vore avsedda att komma till utförande under budgetåret 1924—1925, vore den ännu odisponerade delen av de för ändamålet anvisade anslagen tillräcklig. För övriga arbeten, avsedda att utföras under senare delen av år 1925 och hela år 1926, skulle sålunda, då arbetena enligt senaste beräkningar skulle draga en kostnad av 877,000 kronor, erfordras ett anslag av 730.344 kronor 18 öre. Här för skulle kunna disponeras de uti tablån upptagna besparingarna, i första hand de, vilkas belopp redan nu kunde fastställas. Av övriga besparingar torde visserligen icke alla kunna till sin storlek slutgiltigt bestämmas till den tid, då de behövde tagas i anspråk, men då de approximativt beräknade summorna icke i någon väsentligare mån kunde komma att underskridas, syntes det styrelsen, som om något hinder för desamma disponerande för nu föreslaget ändamål icke borde förefinnas.

Beträffande behovet under olika tidsperioder av medel för ifrågavarande ändamål från ovanberörda besparingar hänvisades till följande av arkitekten hos styrelsen C. Westman uppgjorda tablå:

Beräknad kostnadssumma	kronor 877,000: —
Tillgängliga medel å anslaget	kronor 146,655: 82
» besparingar juli 1924 ...	» 97,393: 30
» » januari 1925 ...	» 16,500: —
» » oktober 1925 ...	» 61,000: —
» » januari 1926 ...	» 160,000: —
Behövtligt fyllnadsanslag 1 juli 1925— 1 juli 1926, att tagas från besparingar på Sätters och Västerviks nybyggnader	» 300,000: —
Erforderligt anslag 1 juli 1926—1 juli 1927, att tagas från nyssnämnda besparingar	» 95,450: 88
	877,000: —

Av vad medicinalstyrelsen sålunda anfört framgår, att styrelsen räknar med att under år 1924 och de två närmast följande åren besparingar å anslag till tidigare hospitalsbyggnadsföretag skola bliva disponibla till — i jämna krontal räknat — ett sammanlagt belopp av 1,634,893 kronor, varav nu befintliga definitiva besparingar uppgå till 97,393 kronor och de approximativa beräknats till 1,537,500 kronor. Beträffande de approximativt uppskattade summorna har styrelsen förklarat, att de icke i någon väsentligare mån kunna komma att underskridas. Utförandet av ifrågavarande byggnadsföretag har styrelsen i enlighet med de senaste kostnadsberäkningarna ansett

Departements-
chefen.

kräva ett belopp av 877,000 kronor och tidpunkten för byggnadsföretagets slutförande kunna sättas till utgången av år 1926.

Även om summan av de besparingar, som av medicinalstyrelsen approximativt uppskattats, i sinom tid komma att uppgå till ett lägre belopp än vad styrelsen enligt det ovan anförda antagit, läser dock enligt min mening detta belopp, jämte ovanberörda definitiva besparingar och för ändamålet redan tillgängliga medel, mer än väl komma att lämna tillgång till täckande av de totala kostnaderna för uppförandet av ifrågavarande paviljonger. Man äger sålunda rätt att med största sannolikhet förutsätta, att, därest denna utväg befinnes lämplig, de två paviljongerna kunna uppföras utan att för berörda ändamål något ytterligare anslag behöver äskas. Vid sådant förhållande och med hänsyn till angelägenheten att avhjälpa den svåra platsbristen vid hospitalen torde åtgärder snarast böra vidtagas, som möjliggöra påbörjandet av arbetena med ifrågavarande byggnadsföretag.

Jag tillåter mig därför att nu till närmare prövning upptaga berörda spörsmål.

Härvid torde jag först få lämna en redogörelse för själva byggnadsfrågens nuvarande läge.

1918 års
riksdags
beslut.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1918 års lagtima riksdag medgivit, att två paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital finge i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Nils Lovén uppgjorda ritningar uppföras för en beräknad kostnad av 880,000 kronor.

Paviljongerna — av vilka den ena avsetts för manliga och den andra för kvinnliga patienter och vilka skulle medföra en utvidgning av Östersunds hospital med sammanlagt 100 platser, fyra reservplatser i varje paviljong oberäknade — skulle enligt det av riksdagen godkända förslaget uppföras efter samma plan, som fastställts beträffande de av 1917 års riksdag beslutade paviljongerna för enahanda ändamål vid Sätters och Västerviks hospital. Beträffande det närmare anordnandet av desamma anhåller jag att få hänvisa till 1918 års statsverksproposition, sjätte huvudtiteln, punkten 35.

Med avseende å paviljongernas förläggning innebar det ursprungliga förslaget, att paviljongen för män skulle uppföras väster om den nuvarande sjukvårdspaviljongen för män samt den för kvinnor avsedda paviljongen nordväst om arbetspaviljongen för kvinnor. Detta förslag torde vid jämförelse med två sedermera framkomna projekt få betecknas såsom *alternativ I*.

Medicinal-
styrelsen den
28 augusti
1920.

I skrivelse den 28 augusti 1920 anmälde medicinalstyrelsen emellertid, att betänkligheter uppstått mot paviljongernas förläggning enligt den ursprungliga planen. Härom anförde styrelsen följande:

Vid närmare undersökningar i fråga om paviljongernas förläggning hade framkommit en del anmärkningar mot det föreslagna läget för manspaviljongen, såsom att, då marken vore starkt sluttande, ganska vidlyftiga planeringar skulle bliva erforderliga, samt att byggnaden skulle komma att ligga i en störande närhet av en del betjäningsbostäder och avdelningar för lugna

patienter, ävensom att den skulle skymma en av anstaltens vackraste utsikter.

Hospitalsdirektionen hade därför den 14 augusti 1918 av styrelsen erhållit uppdrag att verkställa utredning i frågan och den 17 december samma år hade direktionen ingivit en från överläkaren vid anstalten K. F. Magnusson till hospitalsdirektionen inkommen skrivelse i ärendet, vilken direktionen förklarar sig biträda. Uti denna skrivelse hade överläkaren Magnusson anfört bland annat, att, då manspaviljongen icke kunde förläggas till ovan föreslagna plats, den lämpligast borde placeras i närheten av kvinnopaviljongen (*alternativ II*).

Vid gjorda grundundersökningar hade det emellertid visat sig, att å denna plats förekomme vattenförande flytsandslager. Då detta enligt förut vid hospitalet vunnen erfarenhet vållade stora svårigheter och även andra hinder för paviljongernas förläggning till denna plats funnes på grund av markens lutning och på grund av att estetiska värden därigenom skulle äventyras, hade vid år 1919 förrättad inspektion av anstalten föreslagits att förlägga paviljongerna på andra sidan av det öppna området under Öhneberget (*alternativ III*). Med anledning härav hade arkitekten Westman uppgjort förslag till paviljongernas förläggande å sistberörda plats, vilket förslag inkommit till styrelsen den 9 april 1920.

Uti sitt vid förslaget fögade yttrande hade Westman anfört, bland annat, att det av gjorda undersökningar framginge, att grundförhållandena vore långt gynnsammare på det nya stället och att fara för flytsand där ej förefunnes. Vid undersökning om byggnadernas placering och utformning hade emellertid befunnits, att de ursprungliga ritningarna ej kunde utan vidare användas.

Med hänsyn till behovet av sammanbindningsgång mellan de nya och de gamla paviljongerna ävensom på grund av terrängens lutningsförhållanden vore det gynnsammare att förlägga de båda paviljongerna intill varandra som en byggnad med sammanbindningsgången stötande mot komplexets mitt. Till följd dels av detta sammanförande av byggnaderna och dels av den utformning, som betingades av terrängförhållandena, måste en del förändringar i de båda byggnadernas plananordningar vidtagas. På grund härav hade Westman, i enlighet med de förhandlingar, som fördes vid ovannämnda inspektion och i samråd med överläkaren Magnusson, i april 1920 uppgjort nya ritningar till en sådan sammanbyggd paviljong.

Angående byggnadsföretagets utförande i enlighet med dessa ritningar hade Westman i huvudsak anfört följande:

Byggnaden komme att ligga i skogsbrynet, delvis täckt av detta, varigenom den ej verkade för fristående och stor. Genom fasadens böjning borttoges även det allt för stora i byggnaden. En del av rummen för personal vore placerad i en låg byggnad intill sammanbindningsgången även av det skälet, att komplexet ej skulle bliva klumpigt i landskapet. Beträffande själva fördelningen av lokalerna vore den dock, så långt det varit möjligt med de nya förhållandena, i överensstämmelse med det fastställda förslaget.

På grund av terrängens höjdförhållanden läge bottenvåningarna i de två avdelningarna, den manliga och den kvinnliga, i olika plan, men svarade bottenvåningen i den ena avdelningen mot våningen 1 trappa upp i den andra. Varje könsavdelning innehölle rum för 55 patienter (54 i föregående förslag inklusive 4 reservplatser). I paviljongen funnes plats för 26 sköterskor, i betjäningshuset för 11, summa 37. (36 i föregående förslag).

Den arkitektoniska behandlingen vore ej i överensstämmelse med den i fråga om de befintliga byggnaderna tillämpade, då till följd av den nya paviljongens läge, mer oregelbundna utformning m. m. andra krav på arkitekturen måste ställas. Den borde emellertid putsas och avfärgas i likhet

med de befintliga byggnaderna, varigenom tillräckligt sammanhang i anläggningen skulle erhållas. För övrigt syntes med erfarenhet från befintliga hospitalsanläggningar en allt för långt driven överensstämmelse i arkitektur ej alltid vara att eftersträva.

Beträffande kostnaderna för anläggningen enligt alternativ III, jämfört med den enligt alternativ II, hade Westman med utgångspunkt från de å-priser, som beräknats för de senast utförda grunderna vid motsvarande paviljonger vid Sätters och Västerviks hospital, gjort vissa beräkningar. Enligt dessa skulle kostnaderna för de båda paviljongerna — inklusive vatten, avlopp, elektrisk belysning, värme, betjäningsbostäder, arkitektarvode m. m., alternativ II — uppgå till sammanlagt omkring 1,584,400 kronor, medan kostnaden för den sammanbyggda paviljongen — inklusive vatten m. m., ävensom betjäningshuset, alternativ III — skulle stanna vid omkring 1,506,000 kronor.

Dessa siffror vore helt approximativa men syntes visa, att anläggningen enligt alternativ III ställde sig billigare än uppförande av två paviljonger på förut tänkt plats. Skulle alternativ I användas, bleve kostnaden för grund något mindre än enligt alternativ II, men däremot ökades kostnaden för kulvert. I alla händelser ställde sig alternativ I ogynnsammare än alternativ III.

Med skrivelse den 27 juli 1920 hade Westman sedermera till medicinalstyrelsen överlämnat fullständiga kostnadsförslag å de sålunda ifrågasatta, sammanbyggda paviljongerna enligt alternativ III. Dessa kostnadsberäkningar slutade på en summa av 1,666,000 kronor mot tidigare beräknade 880,000 kronor.

Direktionen för Östersunds hospital, som av medicinalstyrelsen anmodats inkomma med yttrande över de av arkitekten Westman uppgjorda ritningarna, hade i anledning därav meddelat, att direktionen, som funne det för byggnaderna angivna läget lämpligt, ej hade något att erinra mot ritningarna.

För egen del hade medicinalstyrelsen helt anslutit sig till den av arkitekten Westman förordade lösningen, alternativ III.

Kommunikationsdepartementets byggnadsfullmäktige.

Sedan byggnadsstyrelsen i infordrat utlåtande den 16 september 1920 förklarar sig icke hava något att erinra emot föreliggande ändrade ritningsförslag, har professorn H. Kreüger, i dåvarande egenskap av kommunikationsdepartementets byggnadsfullmäktige, yttrat sig i ärendet den 24 augusti 1921 och därvid anfört i huvudsak följande.

Beträffande *paviljongernas förläggning* vore ett sammanbyggande av desamma och förläggning norr om övriga till hospitalet hörande byggnader i enlighet med arkitekten Westmans förslag (alternativ III) att föredraga framför övriga alternativ. Med avseende på *planen för byggnadsarbetenas utförande* torde för åstadkommande av besparingar vissa förenklingar i det av Westman uppgjorda, av medicinalstyrelsen biträdda förslaget böra företagas. Utredning torde sålunda böra äga rum för utrönande av möjligheterna att slopa det föreslagna betjäningshuset och på annat billigare sätt, exempelvis å vindar i redan befintliga paviljonger, bereda bostäder för de nu ifrågavarande paviljongernas betjäning. Därest detta icke skulle visa sig möjligt, syntes byggnaden i fråga kunna minskas i plan samt utrymmena i källare och på vind utnyttjas mera effektivt än enligt medicinalstyrelsens förslag. I övrigt torde vissa andra åtgärder för besparing i byggnadsmaterial och arbete kunna vidtagas, vilka åtgärder borde komma under övervägande vid utarbetande av slutgiltiga ritningar i större skala.

Vad anginge kostnaderna för paviljongerna torde desamma, med utgångspunkt från de under hösten 1921 rådande priserna å byggnadsmarknaden och under iakttagande av de förordade förenklingarna, kunna nedbringas

till 1,250,000 kronor i stället för det av medicinalstyrelsen i skrivelsen den 28 augusti 1920 beräknade beloppet, 1,666,000 kronor.

Till följd av remiss har medicinalstyrelsen härefter ånyo avgivit utlåtande i ärendet den 13 september 1922 och därvid överlämnat särskilda den 12 januari och den 26 augusti nämnda år dagtecknade yttranden av arkitekten Westman jämte uppgjorda, sistnämnda yttrande bifogade nya kostnadsberäkningar och av Westman i augusti samma år omarbetade ritningar för arbetenas utförande. I berörda utlåtande anför styrelsen huvudsakligen följande.

Medicinal-
styrelsen den
13 september
1922.

Beträffande de av professor Kreüger gjorda anmärkningarna hänvisade medicinalstyrelsen till en av styrelsen upprättad sammanställning över dessa erinringar, däri styrelsen jämväl infört arkitekten Westmans i nyssnämnda yttranden avgivna svar på desamma ävensom de uttalanden, till vilka styrelsen i varje punkt funnit anledning. I det nu föreliggande förslaget hade betjäningshuset icke upptagits utan i stället ifrågasatts inredande av 11 bostadsrum på vindar uti redan befintliga paviljonger för en kostnad av 25,000 kronor. Av samma anledning hade vidare stängslet vid den manliga promenadgården jämte soltältet därstädes föreslagits utförda, det förra av järntråd och det senare av trä, i stället för, såsom ursprungligen föreslagits, av sten. Samtliga ifrågavarande förhållanden hade iakttagits uti de nya kostnadsberäkningarna. Varken mot dessa eller mot de omarbetade ritningarna hade medicinalstyrelsen någon invändning att göra.

Beträffande de framställda erinringarna och förslagen till besparingsåtgärder i övrigt delade medicinalstyrelsen, i likhet med arkitekten Westman, den av professor Kreüger uttalade uppfattningen om lämpligheten av deras beaktande vid utarbetandet av slutgiltiga ritningar i större skala.

Kostnadsberäkningarna — vilka av arkitekten Westman grundats på specialberäkningar, verkställda beträffande byggnadsarbetena av ingenjören E. Rignér, beträffande värme- och invändiga vatten- och avloppsledningar av ingenjören Hugo Theorell, beträffande utvändiga vatten- och avloppsledningar av ingenjören John Bergström samt beträffande ljusledningar och hissar av överingenjören Carl A. Rossander — slutade å ett sammanlagt belopp av 915,000 kronor.

Härefter har byggnadsstyrelsen den 28 september 1922 ånyo avgivit infordrat utlåtande i ärendet och därvid förklarar sig icke hava något att erinra mot de omarbetade ritningsförslagen eller mot de för förslagets genomförande beräknade kostnaderna.

Byggnads-
styrelsen.

I sin ovannämnda skrivelse den 11 september 1923 har medicinalstyrelsen anmält, att styrelsen, till åtlydnad av föreskrifterna i förberörda brev den 8 juni 1923 låtit genom arkitekten Westman revidera de år 1922 uppgjorda kostnadsberäkningarna för uppförandet av de två paviljongerna vid Östersunds hospital. Efter verkställda omräkningar kunde kostnaderna upptagas sålunda:

Medicinal-
styrelsen den
11 september
1923.

byggnadskostnaderna enligt ingenjören Rignér	kronor	612,236: —
ritningar, arbetsledning, kontroll enligt arkitekten Westman	»	46,764: —
värme-, vatten- och avloppsledningar enligt ingenjören Theorell	»	158,000: —

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 1 saml. 82 häft. (Nr 111.) 518 24 2

yttre vatten- och avloppsledningar enligt ingenjören Bergström	kronor 30,000: —
elektriska ledningar och hissar enligt överingenjören Rosander.....	» 30,000: —
	<hr/> Summa kronor 877,000: —

Mot dessa beräkningar förklarar sig styrelsen intet hava att erinra. I fråga om behovet av medel för byggnadsföretagets utförande har styrelsen anfört, att, sedan ytterligare några mindre utbetalningar gjorts utav ännu odisponerade medel, dessa medel numera uppginge till det här förut omförmälda beloppet 146,752 kronor 87 öre, vilket belopp enligt styrelsens åsikt vore tillräckligt för bestridande av de kostnader, som kunde ifrågakomma under budgetåret 1924—1925.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1924 års riksdag medgiva, att de nya paviljongerna för oroliga sjuka vid Östersunds hospital, vilkas uppförande för en beräknad kostnad av 880,000 kronor beslutits av 1918 års riksdag, må i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten Westman i april 1920 upprättade och i augusti 1922 omarbetade ritningarna uppföras för en beräknad kostnad av 877,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen den
18 oktober
1923.

I infordrat utlåtande den 18 oktober 1923 har byggnadsstyrelsen meddelat, att styrelsen icke har något att erinra beträffande de senast beräknade kostnaderna för byggnadsföretaget vid Östersunds hospital.

Departementschefen.

För de missförhållanden i sjukvårdshänseende, som till följd av bristande utrymme äro rådande vid Östersunds hospital har utförligt redogjorts i femte huvudtiteln till statsverkspropositionen till 1918 års lagtima riksdag. Dessa missförhållanden i förening med behovet överhuvud taget av åtgärder till minskande av platsbristen å sinnessjukvårdsanstalter lågo till grund för beslutet om uppförande vid sagda hospital av två särskilda paviljonger för oroliga sjuka. För ifrågavarande byggnadsföretag, som ursprungligen beräknades draga en kostnad av 880,000 kronor, hava hittills anvisats sammanlagt 500,000 kronor, av vilken summa likväl enligt 1921 års riksdags beslut finge tagas i anspråk ett belopp av intill 350,000 kronor för fullbordande av hospitalsanläggningen vid Strängnäs. På grund av svårigheter vid val av förlägningsplats har emellertid den ursprungliga planen för paviljongernas uppförande icke kunnat komma till utförande, utan har på medicinalstyrelsens uppdrag arkitekten Westman i april 1920 utarbetat ett nytt förslag, enligt vilket paviljongerna skulle sammanbyggas till en enda och förläggas norr om de övriga byggnaderna vid hospitalet. Berörda förslag, här ovan betecknat som alternativ III, har i augusti 1920 beräknats medföra en kostnad av 1,666,000 kronor. Denna kostnad har emellertid sedermera, med hänsyn till inträffade starka prisfall å materialier och arbetskraft och under iakttagande av vissa ändringar i byggnadsplanen, kunnat avsevärt nedbringas, enligt den senast föreliggande omräkningen till 877,000 kronor.

Då av den föreliggande utredningen synes mig vara uppenbart, att det

såsom alternativ III betecknade förslaget, oavsett att det är det enda, som på ett tillfredsställande sätt löser förläggningssvårigheterna, även ur kostnadssynpunkt ställer sig fördelaktigare än övriga ifrågasatta alternativ, förordar jag, att detta förslag kommer till utförande i stället för det tidigare av riksdagen godkända. Härtill erfordras emellertid riksdagens medgivande.

Såsom förut anförts har under utredningens gång professor Kreüger i egenskap av kommunikationsdepartementets byggnadsfullmäktige i besparingsyfte framställt vissa förslag. Vissa av dessa förslag — exempelvis utslutande av det särskilda bostadshuset för paviljongernas betjäning och det sammans ersättande med bostadsrum å vindar till redan befintliga paviljonger — hava redan iakttagits vid den år 1922 verkställda revideringen av kostnadsberäkningarna. Beträffande övriga förslag torde dessa, i den mån det särskilt med hänsyn till sjukvårdens berättigade krav visar sig möjligt, böra beaktas vid uppgörandet av slutgiltiga ritningar för byggnadsarbetenas utförande.

Vidkommande kostnaderna för byggnadsarbetena hava dessa, såsom förut nämnts, senast beräknats kunna nedbringas till 877,000 kronor. Sistnämnda, på i september 1923 rådande material- och arbetspriser grundade kostnads-summa, understiger med 3,000 kronor det ursprungligen beräknade beloppet 880,000 kronor.

För arbetenas bedrivande under nästa budgetår är det belopp tillräckligt, som återstår av för nu ifrågavarande ändamål anvisade medel. Spörsmålet, huruvida till förevarande byggnadsarbetens utförande ytterligare anslag i sinom tid böra beviljas eller besparingar å anslag till tidigare hospitalsbyggnader användas, torde därför icke behöva avgöras i detta sammanhang. För närvarande läser det enligt min uppfattning vara tillfyllest att konstatera, att, enligt vad den föreliggande utredningen givit vid handen, företaget med största sannolikhet i sin helhet kan bringas till utförande, utan att kommande budgetår behöva betungas med nya anslag för ändamålet.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att de av 1918 års lagtima riksdag beslutade paviljongerna för oroliga sjuka vid Östersunds hospital må uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten C. Westman i april 1920 uppgjorda och i augusti 1922 omarbetade ritningar för en beräknad kostnad av 877,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall ävensom förordna, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Herman Hultkrantz.